

Gazte katalanen muda linguistikoak

Joan Pujolar

Universitat Oberta de Catalunya (UOC)

jpujolar@uoc.edu

Isaac González

Universitat Oberta de Catalunya (UOC)

igonzaizbal@uoc.edu

Roger Martínez

Universitat Oberta de Catalunya (UOC)

rmartinezsa@uoc.edu

Itzultzailea: **Itziar Murgiondo***

Sarrera-data: 2017-09-03 / Onartze-data: 2017-10-17

Laburpena. Nahiko ohituta gaude erabilera linguistikoak era askotan neurtzen, batez ere, mapak edo grafikoak eginez une zehatzetan katalanak eta gaztelaniak Katalunian eta beste testuinguru batzuetan zer presentzia erlatibo duten ikusteko. Ordea, gutxi dakigu hiztunen ibilbide linguistikoak buruz eta bizi-zan zehar jarrera linguistikoetan izaten dituzten aldaketan inguruan. Aldaketa horiei deitzen diegu “muda linguistikoak”, eta hori da artikulu honen gai nagusia. Artikuluan aurkeztuko ditugu UOCk, Hizkuntza-politika sailaren eta Kataluniako Generalitatearen Gazteria Behatokiaren mandatuz egin zuen hizkuntza eta gazteei buruzko ikerketa baten emaitzak (González et al. 2014). Ikerketak batzen ditu zenbait inkestatatik jasotako datuen analisi kuantitatiboa zein elkarriketa eta eztabaida taldeetatik eskuraturako zenbait datuen analisi kualitatiboa. • *Hitz gakoak:* katalan-hiztuna, muda linguistikoa, ibilbide linguistikoa, hezkuntza-ibilbidea, jatorrizko hizkuntza

Abstract. It is common practice to measure language use in various ways, and particularly to draw up maps and graphs showing the degree of relative presence of Catalan and Castilian at specific points in time in Catalonia or elsewhere. However, little is known about the linguistic development of the speakers and the changes taking place around them in the course of their lifetime. Such changes, which are referred to [adopting a Catalan term – Translator] as linguistic mudes, are the subject of this article, which presents the results of a study of language and young people for the Open University of Catalonia, the Department of Language Policy and the Youth Observatory of the Generalitat of Catalonia (González et al. 2014). The discussion and debate groups were set up specially for this study, and consisted of debates in fifteen groups and twenty-five detailed discussions, with 102 participants aged between 16 and 35. • *Key words:* Catalan speaker, linguistic mude, linguistic biography, educational background, language of origin.

* BAT aldizkariako argitalpen batzordeak eskerrak eman nahi dizkio itzultzaileari artikulu honen itzulpena egiteko izandako prestutasunagatik. Eskerrak, era berean, UPV/EHUko Letren Fakultateari, Itzulpengintza eta Interpretazioa Graduak hainbat praktika BAT aldizkariarekin egiteko hitzarmena Soziolinguistika Klusterrarekin sinatzeagatik.

Nahiko ohituta gaude erabilera linguistikoak era askotan neurtzen, batez ere, mapak edo grafikoak eginez une zehatzetan katalanak eta gaztelaniak Katalunian eta beste testuinguru batzuetan zer presentzia erlatibo duten ikusteko. Ordea, gutxi dakigu hiztunen *ibildide* linguistikoiei buruz eta bizitzan zehar jarrera linguistikoetan izaten dituzten aldaketen inguruan. Aldaketa horiei deitzen diegu “muda linguistikoak”, eta hori da artikulu honen gai nagusia. Artikuluan aurkeztuko ditugu UOck, Hizkuntza-politika sailaren eta Kataluniako Generalitatearen Gazteria Behatokiaren mandatuz egin zuen hizkuntza eta gazteei buruzko ikerketa baten emaitzak (González et al. 2014). Ikerketak batzen ditu zenbait inkestatatik jasotako datuen analisi kuantitatiboa zein elkarrizketa eta eztabaida taldeetatik eskuratutako zenbait daturen analisi kualitatiboa. Hona hemen zein inkesta hartu zituen oinarri: Kataluniako gazteei egindako inkesta 2002 eta 2007 (KGI02 eta KGI07) eta Erabilera linguistikoaren inkesta 2003 (35 urtetik beherako emaitzetara mugatuta). Elkarrizketak eta eztabaida-taldeak lan honetarako egin ziren berariaz: 15 taldeko eztabaida izan ziren, eta 25 elkarrizketa sakon; 16 eta 35 urte bitarteko 102 parte-hartzailerekin.

1. ZERGATIK HITZ EGITEN DUGU ORAIN “MUDA LINGUISTIKOEZ” ETA EZ DUGU LEHENAGO EGIN?

Praktika elebidunak ertz askotatik ikertu badira ere, ikerketa orokor gehienek fokua jarri dute soilik katalanak eta gaztelaniak gizarte katalanean zein pisu duten neurtzen eta alderatzen. Hortaz, egoera nola aldatzen zen ikusteko, une desberdinetan egindako zentsu eta inkestetako emaitzak konpara zitezkeen soilik, eta emaitzak, sarri, ez ziren oso argiak, izan ere, aldaketa esanguratsuek denbora dezente eskatzen dute. Hala, metropolialdean katalana “euren hizkuntzatzat” zuten pertsonen kopurua jaitsi egin zen apur bat (%35,8tik 33,2ra) “elebidunen” alde, 1990. eta 2000. urteen artean, eta gaztelania mantendu egin zen (Subirats 2002). Pesimistek hauspoa emateaz gainera, ikerketa horiek ez zuten asko laguntzen gure herrialdean hizkuntzekin zer gertatzen zen ulertzeko. Joaquim Torresek (2002) adierazi zuenez, datuek ez zuten ematen bariazioak zergatik gertatzen ziren ulertzeko azalpen onargarririk, ez belaunaldi gazteenen eragina ez immigrazioaren eragina oinarri hartuta.

Bestalde, adierazi behar dugu ikerketa asko oinarritzen direla identitate katalana zer den eta katalan-hiztuna izatea zer den dioten auresuposizioetan. Kasurik agerikoena da auresuposizio honetan oinarritzea: elkarrizketatuen hizkuntza “propio” (edo “euren hizkuntza”) gisa hartzen

***Gutxi dakigu
hiztunen ibildide
linguistikoiei
buruz eta
bizitzan zehar
jarrera
linguistikoetan
izaten dituzten
aldaketen
inguruan.
Aldaketa horiei
deitzen diegu
“muda
linguistikoak”.***

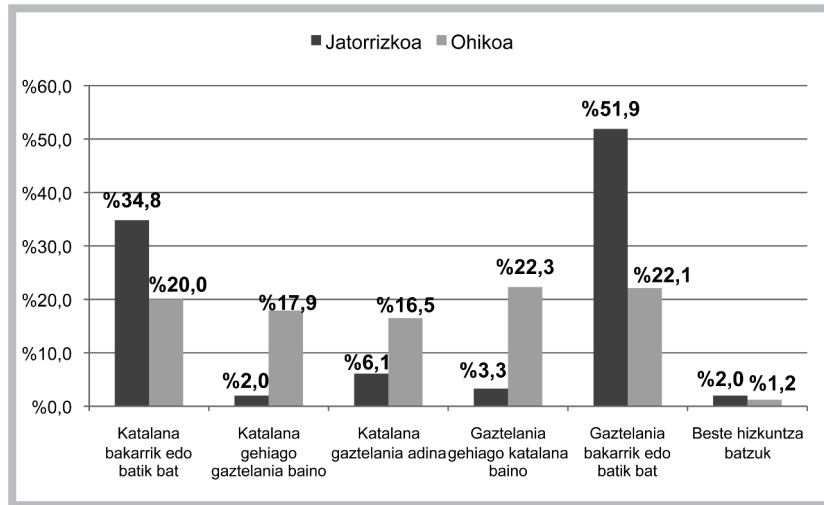
Metropolialdean katalana “euren hizkuntzat” zuten pertsonen kopurua jaitsi egin zen apur bat (%35,8tik 33,2ra) “elebidunen” alde, 1990. eta 2000. urteen artean, eta gaztelania mantendu egin zen (Subirats 2002).

da, edo hartu beharko litzateke, normalean erabiltzen duen hizkuntza. Horregatik txertatu da azken urteetan “ohiko hizkuntza” kontzeptua, printzipioz, deskribatzaileagoa eta ez hain subjektiboa izan beharko lukeena. 2003ko Kataluniako erabilera linguistikoen inkestako emaitzak aztertzen baditugu, ikusiko dugu identifikazioko hizkuntza hori eta ohiko hizkuntza ez datozela bat. 15 eta 34 urte arteko gazteen %44,3rentzat katalana da identifikazio-hizkuntza, eta %38,3ren ohiko hizkuntza; gaztelaniaren zifrak, hurrenez hurren, hauek dira: %46,8 eta %43,8.

Hala ere, emaitza horiek engainagarri ere izan daitezke. Izan ere, pentsa dezakegu euren burua katalan-hiztuntzat dutenek gehiago erabiltzen dutela gaztelania bizitza errealean gaztelania-hiztunek baino. Baina beste datu bati, “jatorrizko” hizkuntzarenari, begiratu gero, kontrakoa pentsarazten digu: %36,8k hitz egiten du edo zuen katalana txikitan etxean, eta %55,1ek gaztelania. Hortaz, edozein erataraz begiratuta ere, gertatzen da gazteak katalanarekin identifikatzen direla eta askoz ere gehiago erabiltzen dutela herritar gehienei jatorriz familiatik legokiekeena baino. Dauden datu guztietatik, hori da, hain zuzen ere, argiena eta egiazatuena. Horiek erakusten dutenez, katalanaren erabileran eta harekiko identifikazioan asko aurreratu da, eta, beraz, konpentsatu egiten du tradizioz “katalan-hiztuntzat” hartu ditugun horien atzeratze demografikoa, preseski, belaunaldi gazteenen artean.

Kontraesaneko emaitza horien aurrean, adierazi genuen seguruenik ari ginela galtzen katalanaren egoera soziolinguistikoaren zatirik funtsezkoena. Izan ere, bi hizkuntzak ulertzen, hitz egiten edo idazten zituen jendeaz harago, edota batarekin edo/eta bestearekin identifikatzen ziren pertsonen harago, edo normalean hitz egiten zuen jende kopuruz harago, bazeuden istorio eta bizitza-ibilbide asko etiketa horiekin bat ez zetozenak. Argiago ikus dezakegu 1. grafikoan.

1 Grafikoa: Jatorri-hizkuntzaren eta ohiko hizkuntzaren (berreraikia) arteko alderaketa 15 eta 24 urte arteko gazteen artean. Katalunia, 2003

Datu horiek eskuratzeko erabilitako galderek saihestu egiten zituzten identitate-kategorizazioak, eta azpimarra jartzen zuten elementu deskriptiboan; hala, elkarrizketatuei eskatu zitzaizkien kalkulatzeko zein proportziotan erabiltzen zituzten gutxi gorabehera hizkuntzak eremu desberdinetan. “Ohiko hizkuntza” kalkulatu da deskribapen horien arabera, eta ez adierazpen zuzenetatik abiatuta. Ikusten dugunez, erdiko hiru profila bateratzen baditugu, argi gelditzen da Kataluniako herritarren zatirik handienak bi hizkuntzak erabiltzen dituela eguneroko bizitzan. Horrek bi ondorio ditu: a) hizkuntza bateko eta besteko hiztunak argi bereizi nahi dituzten deskribapenek herrialdearen errealitate linguistikoa nabarmen desitxuratzen dute; eta b) kategorizazio tradizional horiekin urte luzez ez ditugu aintzat hartu, entzungor egin diegu edo ezabatu egin ditugu milaka istorio eta ikaste-esperientzia, milaka erabaki, negoziazio eta aldaketa, eta beste hainbeste beldur eta aurkikuntza; finean, hizkuntzen bidez eta horien konpainian izandako bizipenak.

Visto en perspectiva, se diría que nos interesaba menos saber qué pasaba con la lengua que no qué pasaba con una determinada manera de entender y de vivir la catalanidad:

Galderari erantzutea, alegia, atal honen hasierako galdera bikoitzari erantzutea, beraz, konplexua da. Perspektibaz ikusita, esan daiteke hizkuntzarekin zer gertatzen zen baino gehiago interesatzen zitzaigula jakitea zer gertatzen den katalana izatea ulertzeko eta bizitzeko era jakin batekin: zenbat *ginen*; gehiago edo gutxiago izatera ote *gindoazen*; ea he-

Kataluniako herritarren zatirik handienak bi hizkuntzak erabiltzen dituela eguneroko bizitzan. Horrek bi ondorio ditu: a) hizkuntza bateko eta besteko hiztunak argi bereizi nahi dituzten deskribapenek herrialdearen errealitate linguistikoa nabarmen desitxuratzen dute; eta b) kategorizazio tradizional horiekin urte luzez ez ditugu aintzat hartu, entzungor egin diegu edo ezabatu egin ditugu milaka istorio eta ikaste-esperientzia.

**Normalizazio-
proiektuak
berekin
zekarrena bazen
katalanaren
ezagutza eta
erabilera
orokortzea, ez al
genbiltzan hitz
egiten aldaketa-
prozesu bati
buruz? Eta
orduan, ez al da
logikoa jakin
nahi izatea nork
egiten edo
jasaten duen
aldaketa hori,
nola egiten edo
kudeatzen duen,
non, noiz eta
zergatik? Muda
linguistikoak
ikertzea da
ezikusi egin
zaion errealtate
hori azaleratzeko
moduetako bat.**

mengoak hango izatera igarotzen ote ziren, edo alderantziz. Ildo horretatik, muda linguistikoak ikertzeak behartzen gaitu perspektiba aldatzera, eta, agian, herrialdea beste era batera ikustera. Ikuspuntu diakronikoago bat hartu genuen erabilera linguistikoetan aldaketa biografikoak ere kontuan hartzeko, eta, horrez gainera, onartu genuen norbanakoei jartzen dizkiegun etiketak erlatiboagoak, gertagarriagoak, behin-behinekoak eta, horrenbestez, dibertsoagoak eta sakabanatuagoak direla. Azken batean, normalizazio-proiektuak berekin zekarrena bazen katalanaren ezagutza eta erabilera orokortzea, ez al genbiltzan hitz egiten aldaketa-prozesu bati buruz? Eta orduan, ez al da logikoa jakin nahi izatea *nork* egiten edo jasaten duen aldaketa hori, *nola* egiten edo kudeatzen duen, *non*, *noiz* eta *zergatik*? Muda linguistikoak ikertzea da ezikusi egin zaion errealtate hori azaleratzeko moduetako bat. Ez da, ezta gutxiago ere, bakarra.

2. MUDA LINGUISTIKOKO UNEAK

I
“Muda” kontzeptua izaki bizidunek euren itxuran edo ezaugarrietan, normalean bizi-ziklo zehatzetan, izan ohi dituzten aldaketekin lotzen da. Azala mudatzen duten animaliak daude, eta hostoak berritzen dituzte zuhaitzek. Pertsonak bizilekuz aldatzen dira, edo itxuraz: jendea aldatu egiten da, edo aldatzen zen, igandeetan edo ospakizun batzuetara joateko. Guretzat, muda linguistikoak honako adiera hauetatik guztietatik zerbait izan dezake: egin daitezke aldaketa oso esanguratsuak eta luzerakoak hizkuntzari eta identifikazioari dagokionez, baina, badaude une eta testuinguru zehatzei lotutako aldaketak ere. Hitz egiteko era aldatzea esperientzia normala eta ohikoa da, eta pertsonak aurkezteko edo besteen aurrean agertzeko duten era anitzekin batera doa joera hori. Hizkuntza aldatzea identitate sozialaren eguneroko kudeaketaren zati da. Aldaketa horietako asko, baina, ez dira deigarri egiten jakinak eta ohikoak direlako, izan ere, koherenteak izaten dira pertsonaren jokatze moduarekin eta jokatzea espero den moduarekin. Hala, Katalunian, jende askok sarri aldatzen du hizkuntza; hori normalizat jotzen da, eta ez du merezi bestelako iruzkinik egitea. Aitzitik, norbaitek aldatzen badu hizkuntza hautatzeko duen modua, hori bai har daiteke aldaketa gisa, eta komentatua izan daiteke, onartua edo zentsuratua, gogoratua edo azaldua. “Muda linguistiko” deitzen diogu, funtsean, azken aldaketa mota horri: pertsona bat gizartean ordura arte erabiltzen ez zuen hizkuntza hitz egiten hasteari, edo jende ezagunarekin edo testuinguru jakinetan hizkuntza aldatzeari, edo ordura arte egoera jakinetan hizkuntza erabiltzeko aukeran eragiten zuten arauak aldatzeari.

Ia katalan guztien biografietan aurki daitezke muda linguistikoko uneak, eta kasurik gehienetan, zerrenda labur samar honetan aurki daitezke une horiek: a) haurtzaindegian edo lehen hezkuntzan hastean, b) bigarren hezkuntzako institutu batean hastean, c) unibertsitatean hastean, hasiko balitz, d) lanean hastean, eta beste alde batetik, e) bikote harreman bat hastean eta f) lehen haurra jaiotzen denean. Abiapuntu gisa hartzen dugu aurrez aipatu dugun “jatorrizko hizkuntza” deiturikoa, hori baita elebitasuna ohiz kanpokoena (%11,4 soilik) den eremua. Zehaztu egin behar da, baita ere, bai aipaturiko inkestek zein elkarrizketatutako lekukoek datu gutxi ematen dizkigutela immigrazioaren bizipen berrienei buruz. Gogoan izan behar da, dena den, gazte gehienentzat oso ezohiko fenomeno bat izan dela euren artean familian ez katalanik ez gaztelaniarik hitz egiten ez zuen jendea egotea, eta, hortaz, soilik hemendik aurrera has gaitezke aztertzen eta neuritzen ibilbide biografikoaren dimentsioan duen inpaktuagatik.

2.1 Eskolako hizkuntza eta hizkuntzak eskolan

Etxeak gehienetan elebakarrak izanik, pertsona batzuentzat haurtzaindegia eta eskola dira lehenengo inguruneak non “beste hizkuntzarekin” eguneroko kontaktua izaten duten eta hura ikasteko prozesua hasten duten; gehienetan, oroimenean galduta gelditzen da. Jatorrizko gaztelania-hiztunak diren askorentzat hezitzailea edo irakaslea dira katalanez hitz egiten dioten bakarrak zein berak hitz egiten dien lehenak ere.

Elkarrizketatutako gehienek jotzen dute haurtzaroko garai hori ingurune oso elebakartzat, eta hori ez dator guztiz bat katalanaren mapa sozio-linguistikoa osoa kontuan hartuz gero; izan ere, bi hizkuntzak hitz egiten dituzten hiztunak proportzio desberdinetan daude lurralde osoan zehar. Garai horretako oroitzapenak oso fidagarriak ez izatetik harago, Alegre et al.-ren (2008) ikerketan aurki dezakegu hori zergatik gertatzen den azaltzeko era posible bat. Diotenez, gurasoek egiten duten eskola-augeraketaren ondorioz, klase sozialak bereizten dira, eta, zeharka, hizkuntza baten eta bestearen hiztunak. Den bezala izanik ere, ohikoak dira jatorrizko auzo edo herrian *jende guztiak* gaztelania (Bartzelonako metropolialdean) edo katalana (batez ere Kataluniaren barnealdeko herri edo hiribilduetan) hitz egiten zuelako azalpenak. Ondorioz, elkarrizketatuek azaltzen dute haur guztiak lagunekin auzoko edo herriko hizkuntza soilik hitz egiten zutela, eskolako hizkuntza edozein izanik ere. Horren ondorioa da, baita ere, jatorriz katalan-hiztunak diren askorentzat, lehen aldiz gaztelaniarekin ohiko kontaktua beranduagokoa dela, eta hori bat dator lehen hezkuntzako bigarren zikloan gaztelania ikasgaia hasten den unearekin.

Katalunian, jende askok sarri aldatzen du hizkuntza; hori normaltzat jotzen da, eta ez du merezi bestelako iruzkinik egitea. Aitzitik, norbaitek aldatzen badu hizkuntza hautatzeko duen modua, hori bai har daiteke aldaketa gisa, eta komentatua izan daiteke, onartua edo zentsuratua, gogoratua edo azaldua. “Muda linguistikoa” deitzen diogu, funtsean, azken aldaketa mota horri.

Pertsonak azkar hartzen dute hizkuntza nagusiaren erabilera soziala eskolako lagunen artean: gaztelania-hiztunek katalana hartzen dute, eta alderantziz. Horrekin lotuta, bi kasutan, haurrak anai-arrebekin eta batzuetan gurasoekin, hizkuntza hori erabiltzen hasi dira, nahiz eta gerora jatorrizko hizkuntza berreskuratu duten.

Zentzu horretan, muda gutxi batzuk atzeman ditugu euren ingurunean nagusi zena ez beste hizkuntza bat hitz egiten zuten umeen artean. Kasu horietan, pertsonak azkar hartzen dute hizkuntza nagusiaren erabilera soziala eskolako lagunen artean: gaztelania-hiztunek katalana hartzen dute, eta alderantziz. Horrekin lotuta, bi kasutan, haurrak anai-arrebekin eta batzuetan gurasoekin, hizkuntza hori erabiltzen hasi dira, nahiz eta gerora jatorrizko hizkuntza berreskuratu duten. Beste hizkuntzaren hitzun ezohiko horiek sarri ikusezinak izaten dira kideentzat, testigantza hauek erakusten duten moduan:

1. lekukotza

Boe: ella amb els seus pares parlava català · però amb la resta de la gent · és la única que recordo que era catalanoparlant.

Boe: *gurasoekin katalan hitz egiten zuen · baina gainerakoekin ere · gogoan dut katalan hitzuna zela.*

2. lekukotza

Bb: amb tu es dirigien en català fora · si els podies conèixer de fora de classe i era amb català amb tu · per tant tu no sabies que amb els seus amics parlaven en castellà

Bb: *zurekin katalan hitz egiten zuten kalean. · eskolatik kanpo ezagutu ahal bazenituen eta zurekin katalanez zen · hortaz zuk ez zenekien berak bere lagunekin gaztelaniaz hitz egiten zuela*

2.2 Institutua: aurkikuntzak eta antagonismoak

Bigarren hezkuntzara igarotzearekin batera, eskolako kideen dibertsifikazioa handitzen da: hainbat herri eta auzotako pertsonak daude elkarrekin, hizkuntzak era desberdinean erabil ditzaketenak. Lehen hezkuntzan gutxiengo ziren jatorrizko katalan- eta gaztelania-hiztun batzuek berreskura eta bistara dezakete euren familia-hizkuntza (batzuetan, lagunen harridurarako).

3. lekukotza

Bb: al <TAL ESCOLA> era impensable que algú parlés en castellà

F: *hosti[!] · a la meva classe no hi havia ningú que parlés en castellà[!]*

Bb: a la meva tampoc

F: *i quan vaig anar a l'institut vaig pensar · on has anat[!]*

Bb: jo també

Bb: *<ESKOLA HONETAN> pentsaezina zen norbaitek gaztelaniaz hitz egitea*

F: *hostia[!] · nire gelan inork ez zuen gaztelaniaz hitz egiten [!]*

Bb: *nirean ere ez*

F: *institutura joan nintzenean pentsatu nuen · non sartu zara [!?!]*

Bb: *nik ere bai*

Garai horretan sortzen dira gaztetako kulturarenak diren antagonismoak; hizkuntza bat erabiltzeak markatu dezake sektore edo talde jakin batekoa izatea, edo diskurtso politikoekin eta gustu musikalekin lotzea. “Independentistak” eta “*fatxak*” eta beste hainbat etiketa agertzen dira, testuinguru metropoliarrean batez ere, lotuta daudenak hizkuntza baten eta bestearen hiztunen desberdintasun sozialekin:

4. lekukotza

Dn: *antes no me gustaba mucho o · también por cuando crecemos o cuando somos jóvenes mmm normalmente los catalanes son un poco así pues bordes · o estirados o nos tratan mal por hablar en castellano parece que somos todos, que tenemos una neurona o algo así*

Dn: *lehen ez zitzaidan asko gustatzen edo · ere bai hazten garenean edo gazteak garenean mmm normalean katalanak apur bat dira horrela bada desatseginak · edo hantustetzat hartu edo gaizki tratatzen gaituzte gaztelania hitz egiteagatik badirudi guztiok garela tontoak, neurona bat daukagula edo horrelako zerbait*

Wa: *Con diez años se catalogaba mucho el castellano-tonto*

Wa: *hamar urterekin asko hartzen zen gaztelaniaduna tontotzat*

Une horretan agertzen da baita ere katalanez ez hitz egitea erabakitzen duen sektorea, kasu batzuetan katalan-hizkuntzako eskola-orduetan ere bai. Litekeena da kasu horietako asko izatea garai batean irakasleekin katalanez hitz egin zuen jendearena, baina elkarrizketatuek puntu hori argitu gabe utzi dute. Horrenbestez, teknikoki, hizkuntzarekiko jarrera zurrun baterako muda izango litzateke. Ez dago jatorriz katalan-hiztunak direnen testigantzarik hori egiten dutela dioenik, nahiz eta garai horretan hasten den baita ere (elkarrizketa elebidunetan) katalana mantentzeko jarrera; baina hori ez da gaztelaniako eskoletan gertatzen, gazteek eurek dituzten harreman informaletan baizik.

Bestetik, une honetan hasten dira halaber jatorriz gaztelania-hiztunak diren eta bokazio akademikoa dutenetako batzuk katalan-hiztunen presentziari etekina ateratzen, eta katalana sozialki erabiltzen. Pertsona horiek ohituta daude irakasleekin katalanez hitz egiten. Harreman berririk hasten dituztela aprobetxatzen dute, eta estrategiak hartzen dituzte ez diezaieten gaztelaniaz erantzun:

Une horretan agertzen da baita ere katalanez ez hitz egitea erabakitzen duen sektorea, kasu batzuetan katalan-hizkuntzako eskola-orduetan ere bai.

**Bestetik, une
honetan hasten
dira halaber
jatorriz
gaztelania-
hiztunak diren
eta bokazio
akademikoa
dutenetako
batzuk katalan-
hiztunen
presentziari
etekina
ateratzen, eta
katalana sozialki
erabiltzen.**

5. lekukotza

Teu: Jo per exemple a l'institut quan comences a relacionar-te amb gent molta gent que parla català i hi ha persones que canvien eh[?] et comencen a parlar en castellà · i jo en aquell moment vaig optar per dir que no canviessin · que jo volia practicar més el català.

Entr: els hi vas explicitar així[?]

Teu: sí · i llavors ja · bueno després de la primera setmana de classe et parlaven en català i seguia parlant en català

Teu: Nik esaterako institutuan hasten zarenean jendearekin erlazionatzen jende askok katalanez hitz egiten du eta pertsona batzuek aldatu egiten dute eh [?] hasten zaizkizu hitz egiten gaztelaniaz.

Elk: horrela azaldu zenien [?]

Teu: bai · eta orduan ja · tira lehenengo klase astearen ondoren katalanez hitz egiten zizuten eta nik katalanez hitz egiten jarraitu nuen

Beste hizkuntzarekiko espazio berri bat irekitzeko gogo horrek aurreikusitako egoerara eraman ditzake, esate baterako, familia-hizkuntzat gaztelania duten pertsonekin katalanez hitz egitera:

6. lekukotza

Su: sí o sigui catalanoparlants · de familia totes castellanen i entre nosaltres ens parlem en català

Entr: i com com va ser això[?]

Su: tothom s'ho pregunta · va ser ens vam conèixer així i això que passa que quan coneixes algú

(...)

Su: sí elles anaven a una escola pública i elles ja feien les assignatures en català jo venia de fer-les en castellà i l'entorn i tot era propici pel castellà no pel català · i després ens vam trobar i ja et coneixes parlant català i ja continues amb un idioma · llavors vas parlant et vas coneixent i això i dius: osti "mi padre es de no sé donde mi padre tal" i et sobta no[?] però és així

Su: bai hau da katalan-hiztunak · familiakoak guztiok gaztelaniadunak eta gure artean katalanez hitz egiten dugu

Elk.: eta hori zelan izan zen [?]

Su: guztiok egiten dugu galdera hori · izan zen horrela ezagutu ginen eta hori gertatzen da norbait ezagutzen duzunean

(...)

Su: bai haiek eskola publiko batera joaten ziren eta ikasgaiak katalanez egiten zituzten jada · ni nentorren gaztelaniaz egitetik eta ingurua eta dena aproposa zen gaztelaniarentzat eta ez katalanarentzat · eta gero topo egin genuen eta ezagutzen duzu elkar katalanez hitz egiten eta hizkuntza batekin jarraitzen duzu · eta gero hitz egiten duzu ezagutzen joaten zara eta hori eta diozu: “hostia nire aita ez-dakit-nongoa da eta nire aita bestea” eta harritu egiten zara ez [?] baina horrela da

2.2 Lehen aldaketa handia: institututik unibertsitatera

Unibertsitatean hasten direnen artean (joaten direnen artean) erabilera linguistikoen alorrean aldaketaren bat egotea orokorragoa da. Jatorrizko katalan-hiztunak direnentzat, gaztelania irakaskuntzan eta ikasleen artean oso hedatuta dagoelako, eta ez zelako hain esanguratsua jatorrizko lekuan. Bestalde, gaztelania-hiztunek hainbeste katalan-hiztun egotea normalean aukera gisa ikusten dute egunerokoan eta irakaskuntzatik kanpo hizkuntza hori hitz egiten duen jendearekin harremanetan jartzeko. Une honetan, desagertu egiten dira bigarren hezkuntzan ikusten ziren iritzi antagoinoak ere. Hala, katalana ahalik eta gutxien erabiltzen jarraitzeko aukera era honetan azal daiteke:

7. lekukotza

G: yo a lo mejor sí · hablo más catalán que antes · yo antes lo hablaba súper mal y lo había estudiado toda la vida igualmente pero era de no utilizarlo que no-

Entr: no te sentías cómodo

G: la pronunciación y todo eso se me notaba un montón que no lo hablaba y ahora no sé · yo creo que es más por respeto o por yo que sé

G: nik agian bai · hitz egiten dut katalanez lehen baino gehiago · lehen oso gaizki hitz egiten nuen eta bizitza osoan egona nintzen ikasten baina ez erabiltzeagatik zen eta ez-

Elk: ez zinen eroso sentitzen

G: ahoskera eta hori guztia pila bat igartzen zitzaidan ez nuela hitz egiten eta orain ez dakit · nire ustez gehiago da errespetuagatik edo nik zer dakit

Nolanahi ere, jatorrizko gaztelania-hiztunen artean, unibertsitatea lotzen dute beti maila sozialean katalanak presentzia dezente handiagoa edo askoz handiagoa duen leku batekin, euren jatorrizko auzo edo ikaste-txeetan ohituta zeudenaren aldean. Zerbaitegatik dira gazte tituludunen edo unibertsitate ikasketadunen %55 ohiko katalan-hiztunak; aldiz, %30 gaztelania-hiztunak dira, eta soilik %9k hitz egiten du katalan apur bat

**Beste
hizkuntzarekiko
espazio berri bat
irekitzeko gogo
horrek
aurreikusi
gabeko
egoeretara
eraman ditzake,
esate baterako,
familia-
hizkuntzatzat
gaztelania duten
pertsonekin
katalanez hitz
egitera.**

**Nolanahi ere,
jatorrizko
gaztelania-
hiztunen artean,
unibertsitatea
lotzen dute beti
maila sozialean
katalanak
presentzia
dezente
handiagoa edo
askoz handiagoa
duen leku
batekin, euren
jatorrizko auzo
edo ikastetxeetan
ohituta
zeudenaren
aldean.**

edo batere (EJC02). Testuinguru horretan, orokorra da katalana erabilera sozialeko hizkuntza gisa hartzeko muda, eta horrek ekar dezake katalanaren erabilera biziagoa -gehiago edo gutxiago- baldintzen arabera (izan ere, muda hori, funtsean, katalana katalan-hiztun gisa identifikatutakoekin hitz egiten hastean datza).

8. lekukotza

Km: sí · tenia alguna persona · algun amic o alguna persona que parlava català però molt restringit a · a àmbits específics o a moments concrets · i bueno · a la universitat ja vaig conèixer més amics catalans o catalanoparlants i · bueno · potser això · ja vaig començar a practicar més.

Km: bai · baneukan nor edo nor · lagunen bat edo pertsonaren bat katalanez hitz egiten zuena baina oso mugatuta · arlo espezifikioetan edo une zehatzetan · eta bueno · unibertsitatean jada ezagutu nituen lagun gehiago katalanak edo katalan-hiztunak zirenak eta · bueno · agian horrek · ja hasi nintzen praktikatzen katalan gehiago.

Katalan-hiztun askok, berriz, unibertsitateko testuingurua kontrako erara ikusten dute, batez ere katalana nagusi den inguruetatik baldin badatoz. Batzuk kexatu egiten dira, gaztelaniaz ematen diren ikasgaietan, irakas-kuntzako jarduera guztiak (azterketak eta lanak barne) gaztelaniaz egin behar direlako uste inplizitu bat dagoela-eta. Halaber, kexu dira arazo ezagun honengatik ere: irakaskuntza gaztelaniaz egin dadin eskatzen duten ikasle atzerritarrak. Egoera horretan, pertzepzio bat dago katalanak nolabaiteko ahultasuna pairatzen duela, eta horren aurrean, talde handi batek katalana mantentzeko estrategiak hartzen ditu:

9. lekukotza

Qn: sí es va notar bastant ja perquè · llavors allà ja va començar a no haver-hi aquest canvi · allavors allà els castellanoparlants ja no canviaven de llengua perquè primera suposo que eren més grans i · i ja havien fet una opció lingüística i segona perquè la presència era més ampla i més normalitzada llavors · allà hi havia bastant bastant bilingüisme però bilingüisme real o sigui que tu parlaves amb un amic teu en català i ell et contestava en castellà · cadascú respectava bastant · tot i aixís allavors allà ja es va començar a veure una mica la · el caràcter català de canviar d'idioma amb els castellanoparlants · per exemple si el professor era catalanoparlant tots els alumnes castellanoparlants li feien les preguntes en castellà sense cap problema · ningú canviava pel fet que el professor fos catalanoparlant · en canvi al revés no ho fèiem · si un professor parlava en castellà tots els catalanoparlants li preguntàvem en castellà i ell contestava en castellà.

Qn: bai jada dezente igarri zen zeren · orduan han hasi ziren jada aldaketa hori ez egiten · orduan han gaztelania hiztunek ez zuten hizkuntza aldatzen zeren batetik suposatzen dut helduak zirelako eta · eta jada egina zuten hautu

linguistiko bat eta bigarrenik presentzia zabalagoa eta normalizatuagoa zuelako orduan · han elebitasun dezente-dezente zegoen baina benetako elebitasuna hau da zuk hitz egiten zenuen zure lagun batekin katalanez eta hark gaztelaniaz erantzuten zizun · bata bestea dezente errespetatzen zuen · hala ere orduan han hasi ginen ikusten apur bat · katalanen joera gaztelania hitzunean hizkuntza aldatzeko · adibidez irakaslea katalan-hiztuna bazen gaztelania-hiztun guztiok galderak egiten zizkioten gaztelaniaz arazorik gabe · eta inork ez zuen aldatzen irakaslea katalan-hiztuna zelako · aldiz alderantziz ez genuen egiten · irakasle batek gaztelaniaz hitz egiten bazuen katalan hiztun guztiok galdetzen genion gaztelaniaz eta hark erantzuten zuen gaztelaniaz.

10. lekukotza

Kus: el primer contacte més amb el castellà[?] · aviam (...) va ser quan vaig anar a estudiar a Barcelona (...) hi havia gent que era castellanoparlant castellanoparlant és a dir que només parlaven en castellà · poca entre cometes i ja dius hòstia m · hi ha gent que no · que no sap parlar el català · tot i amb això jo no canviava d'idioma no[?]

Kus: eta lehen kontaktua gehiago gaztelaniaz [?] · ea (...) Bartzelonara ikastera joan nintzenez (...) gaztelania-hiztun gaztelania-hiztunak zeuden hau da gaztelania bakarrik hitz egiten zutenak · gutxi kakotx artean eta diozu hostia m · badago jendea ezetz · ez dakiena katalanez hitz egiten · hala ere nik ez nuen hizkuntza aldatzen eh [?]

Horrenbestez, katalan-hiztun askok *mudatu* egiten dituzte erabilera linguistikoko arauak ingurunea aldatu dela-eta erreakzio gisa aldatzen dituzten heinean. Katalana mantentzeko joerarako muda hori da segur aski fenomeno soziolinguistikoa garrantzitsuenetako bat. Batez ere, ulertzen laguntzen duelako katalanaren erabilerak maila globalean duen aurrerapauso esanguratsua, eta prestigiozko zenbait arlo sozialetan hizkuntzak duen maila sendo xamarra. Hasteko, azpimarratu behar da erabilera linguistikoaren jarraibide hori bideragarria edo bateragarria dela hibridazio linguistikoa nagusi den testuinguru batean, hau da, bi hizkuntzen erabilera eta presentzia dagoela eremu sozial gehienetan. Uztargarritasun hori uler daiteke, seguruenik, praktikatzan dutenek aditzera ematen duten malgutasunagatik eta diplomaziagatik:

11. lekukotza

Bm: cada dia · bueno jo a la uni una de les meves millors amigues de la universitat és brasilenya i amb ella ella em parla castellà i jo li parlo català sempre[!] i llavors la gent s'estranya molt quan ho veu però és que jo estic més còmoda així i ella està més còmoda així · i no hi ha cap problema · és que si no estic tot el rato preocupant-me per si estic dient les coses bé o si m'expresso malament i per això a la universitat cada dia que estic allà hi ha molta gent que parla castellà · i llavors vale sí que pots parlar castellà amb gent que no t'entén però · llavors jo cada dia a la universitat sobretot el primer any era tot el rato pensar això "parlo

Katalan-hiztun askok mudatu egiten dituzte erabilera linguistikoko arauak ingurunea aldatu dela-eta erreakzio gisa aldatzen dituzten heinean. Katalana mantentzeko joerarako muda hori da segur aski fenomeno soziolinguistikoa garrantzitsuenetako bat.

Batez ere, ulertzen laguntzen duelako katalanaren erabilerak maila globalean duen aurrerapauso esanguratsua, eta prestigiozko zenbait arlo sozialetan hizkuntzak duen maila sendo xamarra.

**Katalana
erabiltzen
jarraitzen dutela
baieztatzen duten
pertsonek profila
nagusiki
unibertsitarioena
denez, logikoa da
pentsatzea baita
ere horrek
dezente eragiten
duela erakunde,
enpresa eta
gehien
espezializatutako
sektore
profesionalen
hizkuntza-
erabileran.**

castellà? parlo català? què parlo?" (...) ara ja no · noo[!] si et poses d'acord amb l'altra persona ja no · estressa quan l'altra persona no ho sap · clar[!] i llavors has de dir · hi ha d'haver un moment d'acord de dir "vale" · llavors els moments en què no no et coneixen i llavors · aviam que hi ha moments que jo faig l'esforç de canviar però és que de vegades penso: mira si no m'entens què vols que t'hi digui? perquè no canvis tu que també parles cat- o sigui la gent que sé que no el parla jo faig l'esforç no m'importa en absolut

Bm: egunero · bueno nire uniko lagunik onenetako bat unibertsitatekoa brasildarra da eta harekin hark niri gaztelaniaz hitz egiten dit eta nik katalanez hitz egiten diot beti [!] eta orduan jendea asko harritzen da ikusten duenean baina ni erosoago nago horrela eta bera ere erosoago dago horrela · eta ez dago arazorik · bestela denbora osoan arduratuta nago ea gauzak ondo esaten ditudan edo gaizki adierazten ditudan gauzak eta horregatik unibertsitatean han nagoenean jende asko dago gaztelaniaz hitz egiten duena · eta orduan ados hitz egin dezakezu gaztelaniaz ulertzen ez dizun jendearekin baina · orduan ni egunero unibertsitatean batez ere lehenengo urtean egoten nintzen pentsatzen denbora guztian hau "gaztelaniaz hitz egingo dut? katalanez? zelan hitz egingo dut?" (...) orain jada ez · ez [!] ados jartzen bazara beste pertsonarekin jada ez · estresa sortzen du besteak ez dakienean · noski [!] eta orduan esan egin behar duzu · egon behar da une bat ados jartzeko esateko "bale" · orduan une batzuetan ezagutzen ez ez zaituztenean eta orduan · ea badaude une batzuk nik esfortzua egiten dudana aldatzeko baina batzuetan pentsatzen dut: begira ez banauzu ulertzen zer nahi duzu nik esatea [?] zergatik ez duzu zuk aldatzen eta zuk ere kat hitz egin - hau da jende horrekin baldin badakit ez duela hitz egiten nik esfortzua egiten dut ez zait batere axola

Beraz, zentzuzkoa da pentsatzea katalana mantentzen dutenek nabarmen areagotzen dutela jatorriz gaztelania-hiztunak direnek katalana praktikatzeko duten aukera, horrela egiteko prest edo motibatuta daudenei. Bestalde, inkestetan katalana erabiltzen jarraitzen dutela baieztatzen duten pertsonen profila nagusiki unibertsitarioena denez, logikoa da pentsatzea baita ere horrek dezente eragiten duela erakunde, enpresa eta gehien espezializatutako sektore profesionalen hizkuntza-erabileran.

2.4 Hizkuntzarekin harira joatea

Lan-merkatuan sartzeko unea da biografia askotan unerik esanguratsuen erabilera linguistikoei dagokienez. Jatorrizko gaztelaniadunak diren unibertsitateko graduatuentzat normalean jarraipen bat irudikatzen du, baldin eta jada ohitu badira katalanez era naturalean hitz egiten. Edonola ere, gazte guztiek barneratuta dute lan gehienetan katalanez hitz egiteko alde aurretiko jarrera eskatzen dutela, nahiz eta testuinguruaren arabera gehiago edo gutxiago erabili. Elkarrizketek argi uzten dute lan-ingurune asko daudela (enpresa pribatuak zein, are

gehiago, erakunde publikoak) katalanez lan egiten dutenak, baita gaztelaniaren presentzia nagusi den lekuetan ere. Eta hori gertatzen ez den tokietan, espero da langileak prest egotea hizkuntza dela-eta bezeroaren eta, sarri, hornitzailearen beharretara egokitzeko. Horrexegatik aurkitzen ditugu lanaren arloan katalana erabiltzen hasteko muda gehien eta are, egoera batzuetan, ohiko hizkuntza aldatzea ere bai.

Katalana une horretan ere hartzen ez dutenak kolektibo oso zehatzak dira, profil baxuko eta enpresatik kanpora kontaktu gutxi dituzten lanetara sartzen direnak. Hor ikus dezakegu gaztelania mantentzen dutenen profila, bigarren hezkuntzan agertu eta unibertsitatean desagertzen zena, eta horiek sarritan katalana arbuiatu egiten dute esplizituki. Oro har, desberdintze-prozesu bat da, eta lotuta dago hezkuntza-ibilbidearekin, izan ere, partzialki islatzen ditu hizkuntzaren eta klase sozialaren artean dauden elkarrekotasunak. Argi eta garbi adierazten du hori elkarrizketatu honek, zeina Bartzelonako metropolialdeko gaztelaniaz hitz egiten den auzo batean bizi baita:

12. lekukotza

Kw: home a <NOM DE CIUTAT> és molt clar que hi ha molta diferència entre la gent de barris de barris de la perifèria que som nosaltres i · i la gent del centre de la ciutat que és més catalana-catalana · després en els barris han sortit subgrups que són els que han estudiat i els que no han estudiat · la diferència jo crec que és aquesta · la gent que ha estudiat a lo millor utilitza català la gent que no ha estudiat no utilitza català ·

(...)

kw: jo vaig començar a parlar català a la universitat o sigui que · · ·

Kw: tira hemen <HIRIAREN IZENA> oso argi dago desberdintasun handia dagoela auzoetako aldirietako auzoetako jendearen artean eta horiek gu gara eta · eta hiriaren erdiguneko jendearen artean horiek dira katalan-katalanagoak · gero auzoetan atera dira azpitalde batzuk eta horiek dira ikasten aritu direnak eta ez dutenak ikasi · desberdintasuna nire ustez hori da · ikasi duen jendeak agian katalana erabiltzen du eta ikasi ez duenak ez du katalana erabiltzen ·

(...)

kw: ni katalana hitz egiten unibertsitatean hasi nintzen beraz · · ·

Katalana ahalik eta gutxien erabiltzeko joera edo erabilera oso mugatua duten profiletan, hura erabiltzeko ahalegina egiteko prestutasuna eta motibazioa sarritan desberdina da eskolan zein institutuan ikusten ditugun jarrekiko. Kasu horretan, lehentasuna da ahalik eta azkarren erakustea zein den hizkuntza-disponibilitatea:

Desberdintze-prozesu bat da, eta lotuta dago hezkuntza-ibilbidearekin, izan ere, partzialki islatzen ditu hizkuntzaren eta klase sozialaren artean dauden elkarrekotasunak.

Nahiz eta katalan-hiztunak gutxitan egon gaztelania-hiztunak nagusi diren lan-inguruneetan, leialtasun linguistikoz jardun izan duten horiek ere euren gain hartzen dute gaztelaniaz hitz egiteko beharra, egoerari hala badagokio.

13. lekukotza

Nit: no yo empecé hablando catalán porque mi primer jefe... o sea mi primera entrevista fue con el director de operaciones... que me llamó y me dijo: "hola <NOM DE PILA EN CATALÀ>" · y empezó a hablar en catalán y yo le contesté en catalán · perfecto · empezamos a hablar en catalán · y el primer jefe que tuve allí · que él no fue mi jefe directo sino que me dijo: "ahora te voy a presentar a tu jefe" que era el director de calidad · pues... vino y también era · catalán y empezamos a hablar en catalán y a partir de allí sí que todo el entorno era catalán...

Nit: ez ni hasi nintzen katalanez hitz egiten zeren nire lehen nagusia... hau da nire lehen elkarrizketa izan zen eragiketen zuzendariarekin... eta deitu zidan eta esan zidan: "kaixo <IZENA KATALANEZ>" · eta hasi zen katalanez eta nik erantzun nion katalanez · ederki- hasi ginen katalanez hitz egiten · eta han izan nuen lehen nagusia · hura ez zen izan lehen nagusi zuzena baizik eta esan zidan: "orain aurkeztuko dizut zure nagusia" eta hori zen kalitateko zuzendaria · bada... etorri zen eta hura ere zen · katalana eta hasi ginen katalanez hitz egiten eta ordutik aurrera bai zen ingurune guztia katalana...

Eskolan askok katalana soilik irakasleekin komunikatzeko erabiltzen bazuten ere, hemen ez da desberdintasunik egiten nagusien eta lankideen artean. Berez, lankideei laguntza ere eska dakieke katalana praktikatzeko aukera izan dezaten, gaztelania-hiztunak izanda ere. Praktikatzeko beharraren pertzepzio horrek eragin dezake bezero eta hornitzaileekin katalanez hitz egitea edo, kasu batzuetan, bizitza pribatuan ere sartzea, esate baterako, denda eta zerbitzuetan, eta are lagun batzuekin ere.

14. lekukotza

Dn: no · eee empecé con el trabajo y después cuándo voy a sitios a tiendas o cuando voy a comprar algo · cuándo hablan catalán yo hablo catalán · ya como clienta también lo hago... con relaciones no personales del todo pero sí · y de hecho con gente en el trabajo que es catalanoparlante eeh · me adapto yo a ellos y hablo yo en catalán ·

Dn: ez · eee lanean hasi nintzen eta gero lekuetara noanean dendetara edo zer-bait erostera noanean · katalanez hitz egiten didanean nik katalanez egiten dut · jada bezero bezala ere egiten dut... harreman pertsonaletan ez guztiz baina bai · eta izatez lanean ere katalan-hiztun direnekin eeh · haienera egokitzen naiz eta nik ere katalanez egiten dut ·

Jatorriz katalan-hiztunak direnentzat lana izaten da sarritan gaztelania, ahoz edo idatziz, ohiko hizkuntza gisa erabiltzen hasteko lekua, hezkuntza-ibilbidean salbuespen gehiagorekin erabili ondoren. Nahiz eta katalan-hiztunak gutxitan egon gaztelania-hiztunak nagusi diren lan-inguruneetan, leialtasun linguistikoz jardun izan duten horiek ere euren gain hartzen dute gaztelaniaz hitz egiteko beharra, egoerari hala badagokio. Sarritan azaltzen dute, hasieran, nolabaiteko esfortzu bat egin behar dutela ordura arte zutena

baino jarioetasun hobea eskura dezaten; baina ahalegin hori egitea eragozpenik gabe onartzen dute. Zentzu horretan, nolabaiteko desberdintasun bat dago katalana eta gaztelania mantentzen dutenen artean: lehenengoek gaztelania erabiltzea onartzeko egoera batzuk identifikatzen dituzte gatazkak saihesteko edo zenbait harreman bermatzeko, horrek euren ingurune linguistikoa funtsean aldatzen ez badu; aitzitik, azkenek, dirudienez, ez dute aurretiazko jarrera hori erakusten, eta zenbait gatazka eta eztabaida, benetakoak edo irudimenezkoak, bizi izan dituztela adierazten dute.

Lan-merkatua da, beraz, argi eta garbi herrialdea gehien elebiduntzen duen elementua. Lanaren arloa da eremu bat non katalanaren erabilera nagusi den (%43) lekuek gaztelania nagusi denarena (%35) zabal gainditzen baitu. Hasiera batean, hezkuntzaren alorrean katalanaren erabilera nagusiak altuagoak badira ere (%48), ez da ahaztu behar horiek sarritan hizkuntzaren erabilera askoz murriztaileagoa eta mugatuagoa hartzea dakartela.

2.5 Mudak eremu pribatuan

Atal hau eskainiko diegu lagunei, bikoteari eta seme-alabei. Hirurak dira harreman-mota oso desberdinak, eta, aldi berean, oso desberdinak dira orain arte jorratutako eremuen aldean. Lagunekiko eta bikotekidearekiko dinamika linguistikoak, kasurik gehienetan, aurretik ikusi ditugun dinamiketarik eratortzen dira, funtsean, ikastetxeetan eta lanean sortzen baitira harreman horiek. Baina, ikusi dugunez, muda linguistikoak normalean gertatzen dira ezagun berrietan oinarrituta, eta ez (gehienetan) aurrez ezagutzen diren pertsonekin erabiltzen den ohiko hizkuntza aldatuz. Horrek zera esan nahi du: norbaitek beste hizkuntza bat sartzen badu bere bizitza sozialean, hizkuntza horrek espazioak partekatuko ditu jatorrizko hizkuntzarekin, eta ez du ordeztuko. Muda linguistikoak gauzatu dituen, hortaz, ibili ohi da ingurune sozial batean zeinak, hein batean, islatzen duen linguistikoki iragana eta orainaldia aldi berean.

Lagunen arteko hizkuntza, horrenbestez, alda daiteke, baina ez da hain ohikoa bat-bateko aldaketak izatea, zenbait pertsonak unibertsitatean edo lanean bizitzen dituztenen modukoak. Seguruenez, horrek azaltzen du zergatik erakusten duen lagunen arteko hizkuntzak aurrerapenik moderatuena jatorrizko hizkuntzarekin lotuta. Nolanahi ere, eremu horretan bi hizkuntzak erabiltzen dituztenak dira nagusi gutxigatik, nahiz eta aniztasun hori bat etor daitekeen edo ez, espazioan eta denboran:

15. lekukotza

Fo: llavors com que no conservo cap amic d'aquella època excepte un que també hem quedat demà · que amb aquest parlo castellà encara i

**Muda
linguistikoak
normalean
gertatzen dira
ezagun berrietan
oinarrituta, eta
ez (gehienetan)
aurrez ezagutzen
diren
pertsonekin
erabiltzen den
ohiko hizkuntza
aldatuz.**

és un merder · perquè anem quatre tots som catalans tots parlem català entre nosaltres

Fo: orduan ez daukadanez garai hartako lagun bat ere bat izan ezik eta bihar gelditu gara · horrekin gaztelaniaz hitz egiten dut oraindik eta nahaste-borraste bat da · zeren joaten baikara lau denok gara katalanak denok hitz egiten dugu katalanez gure artean

16. lekukotza

Lau: no casi totes és que · bueno jo tinc un grupet d'amigues que és del de l'escola d'art que amb elles parlo català · però després tinc amics de fa molts anys des de que · doncs això érem adolescents que amb ells parlo castellà · però bueno · això · igual ara avui dia veig més a les amigues de l'escola d'art que no pas · amb ells perquè estan treballant també i tot i llavors · i amb elles parlo català i parlem català o potser de vegades si ve algú i parlem · jo parlo castellà amb aquella persona (...)

Lau: ez ia denak izan ere · bueno nik nesken lagun-talde bat daukat arte-eskolakoa dena eta horiekin katalanez hitz egiten dut · baina gero baditut lagunak orain urte asko egindakoak · nerabeak ginenean eta mutil horiekin gaztelaniaz hitz egiten dut · baina tira · hori · agian gaur egun gehiago ikusten ditut arte-eskolako lagunak eta ez · besteekin zeren lanean ere badabilta eta nahiz orduan · eta lagun neskekin katalanez hitz egiten dut eta katalanez egiten dugu edo agian batzuetan norbait badator eta hitz egiten badugu · nik gaztelaniaz hitz egiten dut pertsona horrekin(...)

17. lekukotza

Boe: home doncs per exemple tinc · amb amics amb què parlo castellà i tal · amb els que per exemple no comparteixo · el posicionament amb el català no[?] o sigui que amb això sí que em veig · sí que em veig com amb dos móns diferents · de fet és com si tingui · no vides paral·leles que això és una xorrada però sí dos compartiments no[?] i aleshores · de la mateixa manera que · mmm · a vegades hi ha gent d'aquestes que · (és una xorrada això, però) que fa festes i ajunta a tothom · a dins de · a tots els seus amics · a mi em costaria fer això és veritat

Boe: tira bada adibidez badauzkat · lagun batzuekin gaztelaniaz hitz egiten dut eta hori · eta horiekin adibidez ez dut iritzi bera katalanari dagokionez ez [?] alegia horrekin bai ikusten dut · bai ikusten dut bi mundu desberdinetan moduan · berez da izango banitu beza- ez bizitza paraleloak ze hori txorrada bat da baina bai bi konpartimentu banitu bezala ez [?] eta orduan · agian batzuetan · mmm · batzuetan badago jende mota bat (txorrada bat da hau, baina) festak egiten dituena eta mundu guztia elkartzen du · hor barruan · bere lagun guztiak · niri kostatuko litzaidake hori egitea egia esan ·

Bikotearen hizkuntza, ostera, oso adierazle berezia da; izan ere, soilik pertsona bat da, eta, normalean, hizkuntza bakar bat erabiltzeko joera edukitzen dute. Horrenbestez, mudei aukera eman diezaieke zentzu askotan. Bikotekidea duten gazteen artean, %26k hitz egiten du bere

ohiko hizkuntza ez den beste batean, eta eremu horretan, lagun artekoan bezalaxe, katalanak ez du egiten aurrera era esanguratsuan (%39).

Azkenik, umeekiko hizkuntzak ematen digu guztietatik daturik harri-garriena. Izan ere, eremu horretan “katalana soilik” %47,3 da eta %3,2 “katalan gehiago”, beraz, erraz gainditzen ditu gainerako adierazleak. Interesgarria da adieraztea seme-alabena jo daitekeela, seguruenik, hizkuntza-hautaketa egiteko harreman mota irekien gisa. Azken batean, lehentasunik gabe jaiotzen dira, eta erabakia familia barnean negoziatzen daiteke. Hala, elkarrizketaturikoen %17,6 dira jatorriz gaztelania-hiztunak eta seme-alabei katalanez hitz egitea erabaki dutenak, eta %4,9 dira jatorriz elebidunak eta erabaki bera hartu dutenak; hau da, biztanleen %22,5i eragiten die umeekin muda horrek. Halaber, horri gehitu behar zaio %11,2 hasten direla gaztelaniaz hitz egin ordez bi hizkuntzetan hitz egiten. Biztanleriaren heren batek hitz egiten du seme-alabekin eurek gurasoekin hitz egiten zutena ez beste hizkuntza bat.

Egindako elkarrizketen arabera, zera pentsatu behar da: kasu askotan haurrei katalanez hitz egiteko apustua ez da ulertu behar asimilazio-prozesu klasiko bat bezala, ezpada elebitasunaren aldeko apustu gisa. Gurasoen desioak azal dezake hori; izan ere, gurasoek nahi dute seme-alabak eskolan ongi egokitu daitezen eta haiek bizi izan direnaren moduko testuinguru linguistikoki hibrido batean erosotasunez mugi daitezen. Halaber, desioa dute ikaskuntza-prozesu aberatsagoa izan dezaten, bat etorri gaur egun eleaniztasunaren alde dagoen jarrera orokorrarekin:

18. lekukotza

Ho: clar jo en el meu cas si tingués fills ara amb la meva parella seria com jo quan era petita · jo li parlaria català i suposo que ell li parlaria castellà · i per mi és una riquesa o sigui que vaig aprendre totes dues alhora no[?] en un altre cas ja no ho sé · però sí que considero que és una riquesa poder ser bilingüe perquè · no només per possibilitats que et dóna sinó que mentalment ·

U: jo crec que mentalment t'ajuda en moltes més coses alhora d'aprendre és com que estàs...

Ho: noski nire kasuan umeak izanez gero orain nire bikotekidearekin izango litzateke ni txikia nintzenean bezala · nik katalanez hitz egingo nioke eta suposatzen dut hark gaztelaniaz hitz egingo liokeela · eta niretzat hori aberatsa da hau da biak batera ikasi nituen ez [?] beste kasu batean ez dakit · baina bai uste dut aberatsa dela elebiduna izan ahal izatea ze · ez soilik ematen dizkizun aukerengatik baizik eta mentalki ·

U : nire ustez mentalki lagundu egiten dizula askoz gauza gehiagotan ikasteko orduan da zauden moduan...

Umeekiko hizkuntzak ematen digu guztietatik daturik harri-garriena. Izan ere, eremu horretan “katalana soilik” %47,3 da eta %3,2 “katalan gehiago”, beraz, erraz gainditzen ditu gainerako adierazleak.

Interesgarria da adieraztea seme-alabena jo daitekeela, seguruenik, hizkuntza-hautaketa egiteko harreman mota irekien gisa.

Gurasoen desioak azal dezake hori; izan ere, gurasoek nahi dute seme-alabak eskolan ongi egokitu daitezen eta haiak bizi izan direnaren moduko testuinguru linguistikoki hibrido batean erosotasunez mugi daitezen. Halaber, desioa dute ikaskuntza-prozesu aberatsagoa izan dezaten, bat etorritz gaur egun eleaniztasunaren alde dagoen jarrera orokorrarekin.

3. GOGOETA OROKORRAK

I Aberatsa eta kontraste askokoa da muda linguistikoak aztertuta lortzen dugun herrialdearen ikuspegia. Gazteen gehiengo handi batek ikasten du herrialdeko aniztasun linguistikoan nabigatzen inguruan dituzten aldaketen arabera, hezkuntza-ibilbideak, bizilekuz edo lanez aldatzeak, harreman berriek eta abarrek eraginda. Oro har, adierazi behar da “beste” hizkuntza ikastea partekatutako esperientzia dela, baina “beste” hizkuntza sozialki erabiltzen hastea zenbait aldagaik baldintzatzen dute, batez ere hiztunen presentziak. Hori dela eta, katalana sozialki erabiltzen nahiko berandu hasten dira Bartzelonako Metropolialdeko Eskualdeko zenbait sektoretan, izan ere, katalan-hiztun gutxi dauden lekuetan bizi dira. Zentzu horretan, eskolan eta administrazioan katalanak duen presentzia instituzionalak zein arlo sozioekonomikoan duen garrantziak bultzada handia ematen du eremu horietan hizkuntza hori erabiltzeko; aitzitik, eremu pribatuan katalanaren erabilera areagotzeko prozesua oso moderatua da, betiere, alde batera uzten bada haurrei katalanez hitz egiteko dagoen joera hedatua, sarritan, haurrak elebidun goiztiarrak izan daitezen bermatzeko. Beste alde batetik, intentsitatea gorabehera, aipatu behar da gizartearen gehiengo handi batek bi hizkuntzak erabiltzen dituela normalean, nahiz eta badauden bi sektore garrantzitsu bi hizkuntzetako baten zaleago direnak, eta bestea salbuespen gisa erabiltzen dutenak. Bi taldeak sozialki oso desberdinduta daude; katalana mantentzen duten hiztunak batez ere kalitatezko sektore profesionaletan egoten dira, eta gaztelania mantentzen duten gaztelania-hiztunak geografikoki zein arlo profesionalean gutxi mugitzen direnen profilarekin lotuta daude. Asimetria horrek azaltzen du, hein handi batean, zergatik egiten duen gora progresiboki katalanaren erabilerak klase ertaineko biztanleen artean eta jendea nagusiago egiten den heinean. Bi hizkuntzak erabiltzeko espazioen desberdintze sozial horrek ere badu zati bat geografiarekin lotutakoa, hau da, ohikoagoa da Metropolialdeko Eskualdean Kataluniaren barnealdean baino, non katalana hartzea fenomeno orokortuagoa eta klase desberdintasunek ez hain markatua baita. ●

ERREFERENTZIAK

Alegre, Miquel Àngel, Ricard Benito, and Isaac González. 2008. “Procesos de Segregación Y Polarización Escolar: La incidencia de Las Políticas de Zonificación Escolar.” *Profesorado. Revista de Currículum Y Formación de Profesorado* 12 (2): 1–26. <https://www.ugr.es/~recfpro/rev122ART5.pdf>.

- González, Isaac, Joan Pujolar, Anna Font, and Roger Martínez. 2014. *Llengua I Joves. Usos I Percepcions Lingüístics de La Joventut Catalana*. Book. Estudis. Barcelona: Generalitat de Catalunya.
[http://www20.gencat.cat/docs/Joventut/Observatori Catala de la Joventut/documentos/arxiu/Publicacions/Coleccio_Estudis/Estudis30.pdf](http://www20.gencat.cat/docs/Joventut/Observatori_Catala_de_la_Joventut/documentos/arxiu/Publicacions/Coleccio_Estudis/Estudis30.pdf).
- Subirats, Marina. 2002. "Els Trets Lingüístics." In *Enquesta de La Regió de Barcelona 2000. Condicions I Hàbits de Vida*, in Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona, 180–87. Barcelona: Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona.
- Torres, Joaquim. 2002. "Els Resultats de la pregunta 'quina és la seva llengua?' a Les Enquestes Metropolitanes de Barcelona (1990-2001)." *Llengua i Ús: Revista Tècnica de Política Lingüística* 25: 65–68.